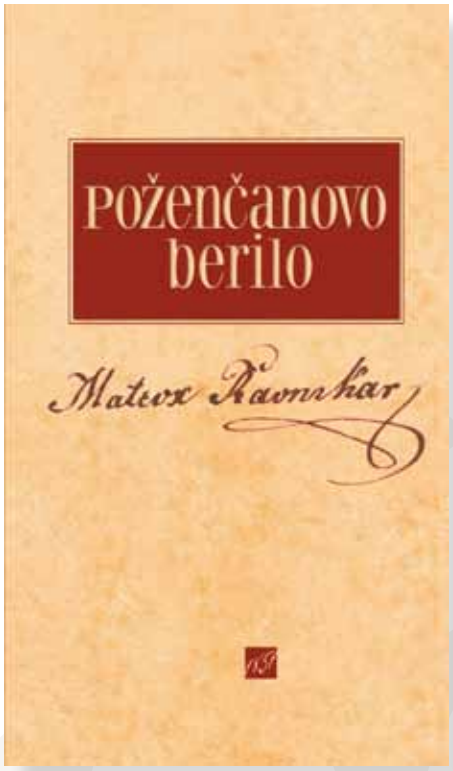
Celjska Mohorjeva družba
Prva slovenska založba

POŽENČANOVO BERILO

Matevž Ravnikar Poženičan (1802–1864)

V nasprotju z istoimenskim tržaškim škofom je Matevž Ravnikar Poženičan vse življenje ostajal na stopnji nižji cerkvenih služb in tudi ne sodi med vrhove slovenske književnosti. Ni dosegel zvezd, saj po njih sploh ni segal. Vse življenje je v svoji skromnosti ostajal v senci drugih, a se je s svojo pridnostjo vendarle uvrstil med tiste kulturne delavce druge četrtine 19. stoletja, ki zaslužijo, da spomin nanje ne opeša – kot velik domoljub, navdušenec nad maternim jezikom, pesnik in pripovednik, prevajalec in publicist, jezikoslovni delavec in navdušen zbiratelj ljudskega slovstva.

Matevž Ravnikar Poženičan v času svojega življenja ni dočakal natisa svojih izvirnih pesmi v posebni knjižici, kar si je najbrž želel, saj jih je večkrat prepisoval in razvrščal pod različnimi naslovi: *Pesme iz samote posebno za ljudstvo zložene* ali *Pesme z Veršaškiga*. V javnost je poslal le tiste, ki so izšle v *Kmetijskih in rokodelskih novicah* med letoma 1844 (*Pastirska*) in 1860 (*Simbiljno prerokovanje*). Vse druge so ostale v rokopisu. Tudi njegove zapise ljudskih pesmi so tiskali drugi (Vraz, Korytko, kasneje Štrekelj). Sam jih je le delček objavil v *Novicah*, kjer najdemo tudi nekaj njegovih ljudskih pravljic, ki sodijo med njegove najzanimivejše in obenem najpomembnejše zapise.

Do izdaje Poženičanovega berila v letu 2006 so bili javnosti dostopni le Ravnikarjevi zapisi ljudskih pesmi v Štrekljevi izdaji. V tem berilu pa so prvič zbrane njegove izvirne pesmi, ki jih uvajajo domoljubne, sklepa pa povest o Brnekarjovem gradu, v kateri je pesnik ljudsko zgodbo o propadu poženiškega gradu povedal v verzih. Drugi del berila prinaša ljudsko poezijo. Iz množice zapisanih pesmi je izbranih le peščica najznačilnejših: 3 junaške/zgodovinske, 2 bajeslovni, 4 legendarne in 2 ljubezenski. Tretji del vsebuje 6 ljudskih pravljic, na Kranjskem nabranih. Dodana je še ena od mnogih poučnih zgodb (*Gelazijevo Sveto pismo*), ki jih je Ravnikar prenašal iz tujih virov in po domače povedal. Umetne pesmi in

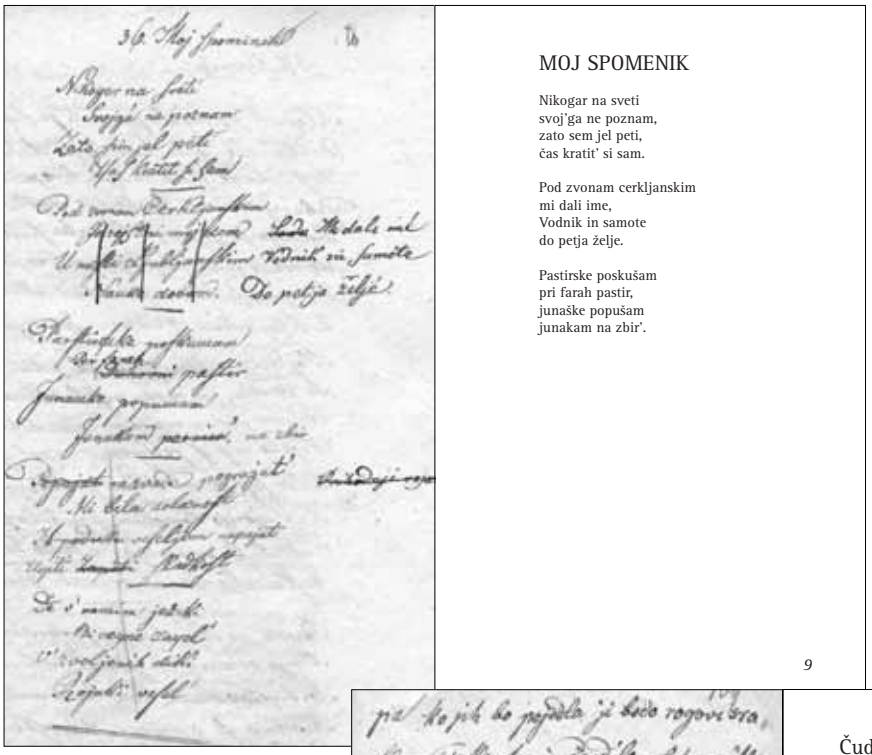
Podatki o knjigi
- Naslov: Poženičanovo berilo
- Izbrala in uredila: Daniela Močnik
- Predgovor, spremna beseda in zahvala: Daniela Močnik
- Format: 125 mm x 215 mm
- Vezava: trda
- Število strani: 112
- ISBN: 961-218-604-9
- Darilna izdaja
- Založnik: Celjska Mohorjeva družba v sodelovanju z Občino Cerklje na Gorenjskem in Kulturnim klubom Liberius Cerklje
- Leto izdaje: 2022, drugi natis

Kontakt
Uredništvo
T 03 426 48 00
urednistvo@celjska-mohorjeva.si

Gelazijevo Sveto pismo poskušajo v prepisu ohraniti Požen̈anovo jezikovno podobo. Vsa iz rokopisov prepisana besedila je bilo treba najprej iz metelčice prepisati v gajico. Ker pa se je od prve polovice 18. stoletja, ko so pesmi nastale, do danes zapisovanje knjižne slovenščine spremenilo, je bilo potrebno nekatere elemente zapisa prilagoditi današnjim normam, tudi velike začetnice so zapisane po današnjem pravopisu.

Drugi natis Požen̈anovega berila v letu 2022 izhaja ob 220. obletnici rojstva Matevža Ravnikarja Požen̈ana.

Iz knjige

MOJ SPOMENIK

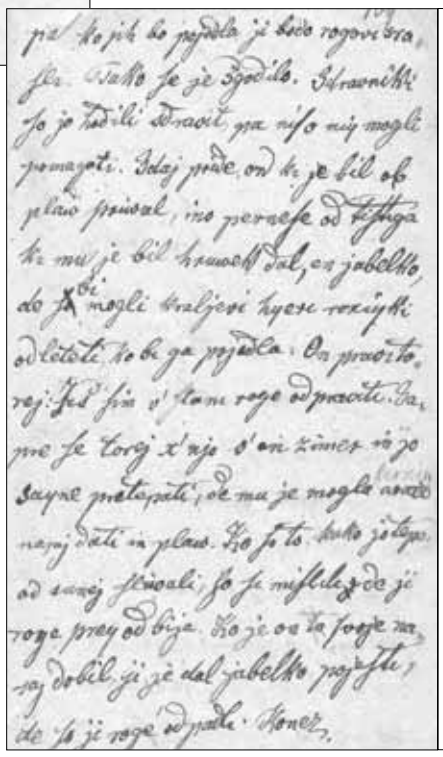
Nikogar na sveti
svoj'ga ne poznam,
zato sem jel peti,
čas kratit' si sam.

Pod zvonam cerkljanskim
mi dali ime,
Vodnik in samote
do petja želje.

Pastirske poskušam
pri farah pastir,
junaške popušam
junakam na zbir'.

9

(*Strani 8–9*)

Čudni aržet

Nekdo je bil enega ukletega rešil in od njega za plačilo en aržet dobil, ki je blo zmeraj dosti dnarjov v njem, če se je nanj potrkal, potlej en plajš, de je bil neviden, če ga je ogrnil, in en klobuk, de je vselej se jed na mizo napravila, če ga je na njo vrgel in rekel: »Miza naloži se!« Ta človek je hodil rad h kraljevi hčeri kvartat. Ko mu je kaj dnarjov začelo manjkati, se je na aržet potrkal. Kraljeva hči je to zamerkala in enkrat aržet odrezala. On se je v plajš zavijal in hodil kraljevo hčer pri jedi drezat, de ni mogla nič jesti. Kar se mu je bil enkrat plajš iz njega zmuznil, de ga je ugledala in mu je plajš vzela. Ta revež gre zdaj k tistemu, kteri ga je bil enkrat rešil in ga prosi pomoči plajš nazaj dobiti. Toda uni pravi: »Plajša ti ne morem pomagati spet dobiti. Tukaj imaš nekaj hrušk, nesi jih naprodaj in kraljeva hči jih bo prišla kupvat, pa ko jih bo pojedla, ji bodo rogovi zrasli.« Tako se je zgodilo. Zdravniki so jo hodili zdravit, pa niso nič mogli pomagati. Zdaj pride on, ki je bil ob plajš prišel in prinese od tistega, ki mu je bil hrušk dal, en jabelko, de bi mogli kraljevi hčeri rožički odleteti, ko bi ga pojedla. On pravi torej: »Jes sem v stanu roge odpraviti.« Zapre se torej ž njo v en cimer in jo začne pretepati, de mu je mogla aržet nazaj dati in plajš. Ko so to, kako jo tepe, od zunaj slišali, so si mislili, de ji roge preč odbija. Ko je on to svoje nazaj dobil, ji je dal jabelko pojesti, de so ji roge odpadli.

Vir: Matevž Ravnikar. Stare medljudne pesmi zložene pred 19. stoletjem (1838). Zapuščina, NUK, Rokopisni oddelek, Ljubljana.

85

(*Strani 84–85*)